

Szolzsenyicin szabadsága: csak ceruza és papír

2013 október 07. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása
Még nincs értékelve

Mérték

Alekszandr Szolzsenyicin m?veiben összeér az egyéni élet, a történelem és az irodalom. A szó volt számára a szabadság egyetlen terepe, m?vei körül pedig élete végéig dúltak a politikai viharok.

A Terror Háza Múzeum fél éven át látogatható Szolzsenyicin-kiállítása, az Egy orosz hazafi: Alekszandr Szolzsenyicin (1918–2008) ezeket az összefüggéseket mutatja be az Ivan Gyenyiszovics egy napja és a Gulag szigetcsoport szerz?jének 95. születési évfordulóján.



Az orosz kultúra sokáig egyértelm?en irodalomcentrikus volt, és Szolzsenyicinnél a szónak különös jelent?sége van – véli a kiállítás szakért?je, Kiss Ilona irodalomtörténész. Szolzsenyicin számára a szó volt a szabadság egyetlen terepe és az írás az egyetlen szóba jöhet? életlehet?ség.

Ezek után nem csodálkozunk különösképpen azon, hogy a kiállításon nem a tárgyak játsszák a f?szerepet. – Szolzsenyicin egyáltalán nem ragaszkodott tárgyakhoz – jegyezte meg Kiss Ilona. Az anyagi világból csak az a darab papír és ceruza érdekelte, ami az íráshoz szükséges volt. Gyerekkora óta folyamatosan írt, tízévesen már saját egyszemélyes folyóirata is volt, a lágerben pedig jobb híján fejben alkotott. Versei meghallgathatóak oroszul a tárlaton, saját el?adásában. Az oroszul nem tudó látogató is megérez valamit a költemények hangulatából. Kiss Ilona hangsúlyozta: Szolzsenyicin soha nem tartotta magát költ?nek, de a lágerben szüksége volt a versformákra, ezek tagolták számára az id?t. A versek részint a lágerélményekr?l, részint a második világháborúról szólnak, de vannak köztük a konkrét tapasztalataitól eltávolodó, filozofikus költemények is. A Szolzsenyicin-verseknek egyel?re nincs magyar fordítása. A tárlaton szintén meghallgatható Alekszandr Galics-dal is ajánlható az oroszul tudóknak éppúgy, mint a nem tudóknak: megdöbbent? a hasonlósága a Cseh–Beremányi dalokhoz. A Szolzsenyicin 1974-es kiutasítása elleni tiltakozást egyébként Galics is aláírta.

Fotó: Béres Attila

A kiállításon látható kisebb tárgyak legtöbbjét orosz magánemberek adományozták és kölcsönözték. A kort jellemzik, és Szolzsenyicin puritán egyszer?ségét. Furcsa egybeesés, egyben tragikus élettény, hogy a szellemi létezést mindennél magasabb rend?nek tartó Szolzsenyicinnek az anyagi világban sokáig még saját otthona sem volt. El?ször csak Vermontban, az Egyesült Államokban. Rövid nyugat-európai kitér? után ide települt, miután kiutasították a Szovjetunióból és elveszítette állampolgárságát. El?tte csak ideiglenesnek nevezhet? lakhelyei voltak, gyermekkorának helyszíneit pedig lerombolták. A templomot, ahová nagyapjával járt, éppen úgy, mint az anyai nagyszül?k házát, akiket kuláknak nyilvánítottak. A kiállítóterem falain ezeknek az otthonoknak a képei jelzik az író életének állomásait. A kis teremben hosszú sorozat látható az író arcképeib?l kisgyermekkorától öregségéig. Szerencsés, hogy ezekr?l az ideiglenes otthonokról és az íróról is ennyi fénykép maradt fent, f?leg, ha arra gondolunk, hogy Szolzsenyicinnek és családjának mindent hátra kellett hagynia 1974-ben, amikor elhagyták a Szovjetuniót. A Natalja Szolzsenyicina, Szolzsenyicin özvegye által vezetett Szolzsenyicin Alapítvány gy?jtötte össze kés?bb a megmaradt fotókat, és a kiállítás filmanyagának jó része is innen származik. A Szolzsenyicin számára kulcsfontosságú épületek – mint a tudósbörtön, a kazahsztáni vályogház, ahová a lágerévek után beköltözhetett és Matrjona háza, amely az azonos cím? m?b?l ismer?s – és mellettük ott találjuk a falakon a Szolzsenyicinr?l készült képeket is. Még olyan is akad, amelyik a lágerben, motozás közben készült, és még a

Szovjetunió fennállása alatt kijutott nyugatra, hírügynökségi forrásból jutott hozzá a múzeum.

Fotó: Béres Attila

Az író m?vei 1963 után egészen 1989-ig a Szovjetunióban egyáltalán nem jelenhettek meg, csak magánemberek által készített gépiratokban, „szamizdatban” adták tovább: ezeket az elsárgult, hajszálvékony lapokat a moszkvai Szaharov Központ kölcsönözte a múzeumnak. A kiállítás digitális anyaga talán még a fizikailag jelen lév? anyagoknál is többet árul el a korról. A számos, a kiállítás rendez?i által készített interjú melletti itt találjuk például a magyar vonatkozású anyagokat is – a korabeli magyar újságcikkek, az állambiztonság dokumentumai világítanak rá arra, milyen hadjárat folyt az író és azok ellen, akik olvasni merték, persze nyugati kiadásban. Csak az Ivan Gyenyiszovics egy napja jelenhetett meg a Szovjetunióhoz hasonlóan Magyarországon is, a Gulag szigetcsoportot Münchenben adták ki magyarul, onnan csempészték be az országba. Ahogy Szolzsenyicin könyveinek valaha megjelent összes kiadása, ez is látható a kiállításon.

Fotó: Béres Attila

Az egyik vitrinben egy ikon, egy kis terít?, tollak, ceruzák, egy karóra. Órából egyébként kett? is van, a látogatónak akár az a harc is eszébe juthat, amit Szolzsenyicin az id?vel folytatott – Szolzsenyicint bántotta, hogy a börtön, a láger és a csodával határos módon legy?zött rákbetegség miatt mennyi életideje elveszett – er?síti meg az irodalomtörténész. Láthatjuk két legfontosabb röpirata, a negyven évvel ezel?tt megjelent A Szovjetunió vezéreihez és a Hazugság nélkül élni két gépelt példányát, így terjedtek, szamizdatban. Az erre a célra használt írógépek egyike is látható a tárlaton. Az egyik röpirattal a Szovjetunió vezet?it, a másikkal magát az orosz népet szólította meg Szolzsenyicin. – Hitte, hogy szellemi fejl?dés útján megjavítható a hatalom és a társadalom – mondta a kurátor. Külön vitrin foglalkozik Szolzsenyicin 1945-ös els? letartóztatásával is, itt az író politikai nézeteinek változására is felhívja a figyelmet a kiállítás. – Ekkor még úgy hiszi, hogy a Sztálin által eltorzított lenini eszmék megtisztítása a jöv? útja, csak a börtönben és a lágerben szerzett tapasztalatok után fordul teljesen a kommunizmus ellen. Szolzsenyicin politikai nézetei sokat változtak, az egyetlen állandó elem a világnézetében a mély vallásosság volt – mondta Kiss Ilona.

Így könnyen értelmezhet? a kiállítás másik mottója: *„Az emberek megfeledkeztek Istenr?l, ezért történt mindez.”* A b?nösök megbüntetése pedig elmaradt Oroszországban – az ezzel kapcsolatos Szolzsenyicin-gondolatokat külön

kiemelték a kiállítás rendez?i. A másik mottó *(„Az igazság egyetlen szava az egész világnál súlyosabb”)* mindezek után talán nem szorul különösebb magyarázatra.

mno.hu -rKissNelli



Ajánló